

Subject Area
Science Education

Year: 2022
Vol: 8 Issue: 104
PP: 3630-3649

Arrival
13 September 2022
Published
30 November 2022
Article ID Number
65038

Article Serial Number
05

Doi Number
<http://dx.doi.org/10.2922/8/sssj.65038>

How to Cite This Article

Çırpan, F. (2022).
“Üniversiteye Hazırlanan Öğrencilerin Üniversite Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi”
International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587)
Vol:8, Issue:104;
pp:3630-3649

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Üniversiteye Hazırlanan Öğrencilerin Üniversite Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi

Examining the Factors Affecting the University Preferences of Students Preparing for University

Funda Çırpan¹

¹ Öğretmen., Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bölümü, Ankara, Türkiye

ÖZET

Bu çalışmada Üniversiteye Hazırlanan ve Üniversitede Eğitim Gören Öğrencilerin Üniversite Tercihlerini Etkileyen Faktörler araştırılmıştır. Araştırma yakınsayan paralel desene uygun karma bir çalışma olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın örneklemini 2021-2022 eğitim-öğretim yılının bahar döneminde Ankara ilindeki üniversiteler ve ortaöğretim kurumlarında eğitim görmekte olan 297 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada kullanılan veri toplama aracı; 3 bölümden oluşmakta olup, araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel, ekonomik, çevresel ve ailevi olmak üzere 4 bölüme ayrılan toplam 24 çoktan seçmeli soru ve 2 de yorum sorusu içermektedir. Araştırma sonucunda lise öğrencilerinin okumak istedikleri bölüm ve üniversiteleri seçme nedenleri olan kişisel, ekonomik, çevresel ve ailevi kategorilerde; okudukları lise türü, cinsiyetleri, annelerinin eğitim düzeyleri ve babalarının eğitim düzeylerine bağlı olarak herhangi bir farklılaşma bulunmamıştır. Üniversite öğrencilerinin ise okudukları bölüm ve üniversiteleri seçme nedenleri olan kişisel, ekonomik, çevresel ve ailevi kategorilerde; mezun oldukları lise türü, cinsiyetleri, annelerinin ve babalarının eğitim durumlarına bağlı olarak herhangi bir farklılaşma oluşmazken, üniversite türlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşma tespit edilmiştir. Üniversitede okuyan ve çalışmaya katılan 132 öğrencinin 80'i okuduğu bölümden memnun olmadığını bildirirken bu öğrencilerin 40'ı (%50) istedikleri bölümde okuyamamalarının nedenini sınavdan yeterli puan alamamak olduğunu belirtmiştir.

Anahtar Kelimeler: Lise, Üniversite, Meslek, Tercih

ABSTRACT

In this study, the Factors Affecting the University Preferences of the Students Prepared for and Studying at the University were investigated. The research was designed as a mixed study in accordance with the convergent parallel design. The sample of the study consisted of 297 students studying at universities and secondary education institutions in Ankara in the spring semester of the 2021-2022 academic year. The data collection tool used in the research; It consists of 3 parts and includes a total of 24 multiple-choice questions and 2 comment questions prepared by the researcher and divided into 4 parts as personal, economic, environmental and familial. As a result of the research, no differentiation was found depending on the type of high school they attended, gender, education level of their mothers and education levels of their fathers in personal, economic, environmental and familial categories, which are the reasons for choosing the departments and universities they want to study. In the personal, economic, environmental and familial categories, which are the reasons for university students to choose their departments and universities, there is no difference depending on the type of high school they graduated from, their gender, and the educational status of their mothers and fathers, while there is a significant difference according to university types. While 80 of the 132 university students who participated in the study stated that they were not satisfied with the department they studied, 40 of these students (50%) stated that the reason why they could not study in the department they wanted was that they did not get enough points in the exam.

Keywords: High School, University, Profession, Choice

1. GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde; araştırmaya konu olan problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi ile sınırlılıkları, sayıtları ve ilgili tanımlamalar açıklanmıştır.

1.1. Problem

Ülkemizde her geçen gün üniversite eğitimine katılan öğrenci sayısı artmasına rağmen, bu değişimdeki sosyo-kültürel ve psikolojik nedenlerin araştırıldığı çok az sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu konu ile ilgili olarak yapılan yurt içi çalışmaların oldukça az olmasının yanı sıra, yurt dışındaki araştırmalar içerisinde Türkçeye kazandırılan çalışma sayısı da neredeyse yok denecek kadar azdır. Ancak son yıllarda öğrenci, üniversite ve bölüm sayısındaki değişimler araştırmacıları bu konuda araştırma yapmaya yöneltmektedir.

İletişim sistemlerinin bugünkü kadar gelişmiş olmadığı ve dünyanın henüz küresel bir köye dönüşmediği çağlarda bir toplumun diğer toplumda yaşanan değişimlerden bugünkü kadar hızlı ve kökten etkilenmesi mümkün değildi. Ancak son yüzyılda telekomünikasyon, bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı değişimlerin dünyanın neredeyse her noktasında aynı anda ve büyüklükte etkiye sebep olması beraberinde toplumları da hızlı bir entegrasyon sürecine mecbur bırakmıştır. İnsan, bir yandan bulunduğu toplumun değerlerine uygun hedefler üretirken, diğer yandan

bireysel değerlerine uygun seçimler yapmaya çalışmış ancak toplum ve birey arasındaki ayrımın gittikçe büyümesi sebebiyle uyum kurmada güçlükler yaşanmaya başlanmıştır.

Toplumlar siyasi ve coğrafi olarak birbirlerinden ayrılan yapılardır, ancak toplumları birbirinden ayıran başat özellikleri kültürel antropolojik yapılarıdır. Her toplumun ihtiyaçları ve ilgisi farklı alanlardan beslenmektedir. Bilgi Çağının yarattığı en önemli zorluklardan biri ise bu farklılıkların, benzerliklere dönüştürülmesini zorunluluk haline getirilmiş olmasıdır. Dünyanın herhangi bir yerindeki bir topluma uygun olan değerler, inançlar, ihtiyaçlar artık yerel kalmamaktadır ve diğer toplumlar neredeyse eş zamanlı olarak o toplumdaki değer, inanç ve ihtiyaçları kendilerine mal ederek bu yönde düzenleme yapmaktadırlar. Bu durum elbette ki öncelikle icra edilecek mesleklerin de değişmesine neden olmaktadır.

Endüstrileşme süreci ile birlikte mesleklerin tanımları ve görevleri aniden değişim göstermiştir. Bu dönemde daha çok teknik alandaki mesleklere gösterilen ilgi artarken 1. ve 2. Dünya Savaşı ile birlikte bilim, savunma, sağlık, iletişim gibi alanlarda uzman yetiştirme ihtiyacı doğmuş ve bu ihtiyaç hızla büyümüştür. Bu süreçle beraber seyreden insan haklarındaki değişimler ile her birey yükseköğretim görebilme hakkına sahip olmuştur. Tekniğin çok farklı olduğu ve büyük kayıpların yaşandığı savaşlardan sonra travmatize olan ülkeler ve toplumlar da yükseköğretime eskisinden daha büyük bir ilgi göstermeye başlamışlardır.

Hem bir neden hem de bir sonuç olarak, toplumların yükseköğretime olan ilgisinin artmasında tarımsal üretimdeki değişimlerin önemi yadsınamaz. Ülkemizde cumhuriyetin ilk yıllarında nüfusun büyük bir kısmını oluşturan kırsal kesim yerleşimi, ilerleyen yıllarda gittikçe azalmış ve buna karşın kentli nüfus artmıştır. Tarım konusundaki yetersiz politikalar tarımcılıkla uğraşan kesimi büyük şehirlere göç etmeye zorlamış ve bunun neticesinde de bu ailelerin çocukları yükseköğretim aracılığıyla kazanılacak mesleklere yönelmişlerdir.

Ülkemizde mesleğin belirlenmesinin ilk adımı ortaöğretim dönemidir. Bu dönem aynı zamanda bireyin kimlik kurma ve yetişkinliğe hazırlanma dönemi de olduğundan dolayı psikolojik ve fiziksel olarak oldukça zorlayıcı bir dönemdir. Birey henüz farklılıklarının, kimliğinin, yeteneklerinin ve ihtiyaçlarının farkına tam olarak varamamışken ortaöğretim kademesine geçmesi ile birlikte 4 yıl sürecek bir sınava hazırlık sürecine girmektedir. Ülkemizde uygulanan üniversiteye geçiş sınavlarının müfredatı ve kapsamı sürekli olarak değiştiğinden, ayrıca yetenek ölçme yönünden işlevsiz olduğundan dolayı bireylerin meslek seçiminde yeteneğin sınırlı düzeyde bulunduğu birçok faktör belirleyici olabilmektedir.

Meslek ile ilgili kararların verildiği dönem her ne kadar ortaöğretim dönemi olsa da bu kararın en fazla incelendiği dönem üniversiteye geçiş sınavlarının yapılacağı tarihin yaklaştığı dönemdir. Ayrıca bu sınavlardan elde edilen puanların açıklanmasından tercih dönemine kadar geçen dönem de meslek tercihinde etkili olabilmektedir.

Mesleğin hem bireysel hem de toplumsal ihtiyaçlardan etkilendiği düşünüldüğünde, meslek seçiminin birçok faktörle ilgili olması kaçınılmazdır. Bu faktörler kişinin bireysel özelliklerine bağlı olabildiği gibi çevresel kaynaklı da olabilmektedir. Bireyin içsel süreçlerine, ilgi ve yeteneklerine göre tercih ettiği mesleklerin yaşatacağı tatmin ve işe yararlık duygusu ile çevresel faktörlere bağlı olarak tercih etmiş olduğu mesleğin psikolojik sonuçları elbette ki daha farklı olacaktır. Bu sebeple meslek seçiminde içrek faktörlerin etkili olmasının daha olumlu sonuçlar doğuracağı tahmin edilmektedir.

Aktif iş yaşamının neredeyse bir ömür sürdüğü göz önüne alınırsa kişilerin bir meslek seçmeden önce kendisini, yetenek ve ilgilerini çok iyi anlaması gerekmektedir. Bundan sonra seçeceği mesleğin toplumsal karşılığını ve kabul edilebilirliği, sürengenliği, işe yararlığını, çalışma koşullarını, işe başlama koşullarını, ekonomik getirisini detaylı şekilde incelemesi gerekmektedir. Ancak tüm bunlar, ülkemizde üniversitelerin belli bir disiplinde uzmanlık kazandırmak yerine sadece istihdam koşulunu sağlayan bir yer olarak algılanması sebebiyle henüz kimlik kazanma döneminde olan bir birey için çoğu kez yeteri kadar önemsenmemektedir. Ayrıca toplumumuzda saygı ve önem görmek için neredeyse bir kural haline gelmiş olan yükseköğretim mezuniyeti de bireylerin tercihlerindeki esas belirleyici olması gereken faktörleri göz ardı etmesine neden olabilmektedir.

Bugün ülkemizde dünyanın neredeyse hiçbir ülkesinde bulunmayacak sayıda üniversite bulunmakta ve sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu üniversitelerin vermiş oldukları eğitimlere bölüm bazında bakıldığında ise bölüm sayısı neredeyse tüm ülke gençlerinin yükseköğretim mezunu olmasına imkân verebilecek sayıda çeşitli ve yüksek kontenjanlara sahiptir. Açıkçası yükseköğretim mezunu olmak artık kişiyi bir meslek dalında uzmanlaştırmak yerine neredeyse işlevsiz bir geleneğe dönüşmek üzeredir. Bu durum aynı zamanda yükseköğretimde verilen eğitimin kalitesini ve belli bir meslekteki niceliksel artış sebebiyle ilgili mesleğin niteliğini de olumsuz yönde etkilemektedir. Bu sebeple öğrencilerin üniversite tercihlerinde belirleyici olan faktörleri tespit etmek bu konuda birtakım düzenlemelerin ve iyileştirmelerin de yapılmasına olanak sağlayabilecektir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma üniversitede ve ortaöğretimde eğitim görmekte olan öğrencilerin yapmış oldukları bölüm ve üniversite tercihlerinde etkili olan faktörlerin tespit edilmesi amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla araştırmada aşağıdaki sorulara lise ve üniversite öğrencileri için ayrı ayrı araştırılmak koşuluyla cevap aranacaktır.

1. Öğrencilerin üniversite ve bölüm tercihleri babalarının eğitim düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?
2. Öğrencilerin üniversite ve bölüm tercihleri annelerinin eğitim düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?
3. Öğrencilerin üniversite ve bölüm tercihleri cinsiyetlerine göre farklılık göstermekte midir?
4. Öğrencilerin üniversite ve bölüm tercihleri öğrenim görmekte oldukları lise türüne göre farklılık göstermekte midir?
5. Öğrencilerin üniversite ve bölüm tercihleri ekonomik kaygıları ile hangi düzeyde ilişkilidir?
6. Öğrencilerin üniversite ve bölüm tercihleri kişisel ilgi ve yetenekleri hangi düzeyde ilişkilidir?
7. Üniversitede okumakta olan öğrencilerin seçmiş oldukları bölümlere ilişkin fikirleri nelerdir?
8. Üniversite ve bölüm tercihlerinde etkili olan faktörler devlet ve vakıf üniversitelerinde okuma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
9. Üniversitede okumakta olan öğrencilerin okudukları bölümden ayrılma istekleri var mıdır ve sebepleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Alanyazındaki üniversite ve meslek tercihleri ile ilgili yapılan birçok araştırma, bireyin bölüm seçimi sürecindeki psikolojik ve bilişsel nedenlere odaklanmaktadır. Az sayıda çalışmada ise bireyin üniversite ve meslek tercihlerinde birer faktör olarak aile, sosyo-kültürel sebepler, ekonomik durum gibi faktörler ayrı ayrı incelenmiştir. Bu çalışmada bireyin üniversite ve bölüm tercihlerinde etkisi olduğu düşünülen psikolojik, sosyal, kültürel, ekonomik ve ailevi faktörlerin bütüncül olarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın bu yönüyle alanyazındaki önemli bir eksiği gidereceği düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlandırıldığı esaslar aşağıdaki gibidir:

Araştırma Ankara ili ve ilçelerinde bulunan üniversite ve ortaöğretim kurumlarında okumakta olan 297 öğrenci ile sınırlıdır.

Araştırmada toplanan veriler 2021-2022 bahar dönemi ile sınırlıdır.

Araştırmada kullanılacak olan veriler katılımcıların uygulanan anket ve kişisel bilgi formuna vermiş oldukları yanıtlar ile sınırlıdır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Meslek Kavramı ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler

2.1.1. Meslek Kavramı

Meslek, ekonomik kazanımlar edinmek için belirli bir alanda hizmet veya ürün sağlamak için belli bir eğitim neticesinde kazanılan, kuralları ve sınırları toplum tarafından belirlenmiş olan etkinliklerin tümüdür (Kuzgun, 2003).

Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğüne göre ise meslek; “Bir kimsenin kendi hayatını kazanmak, geçimini sağlamak için seçerek kendini verdiği iş ya da düşünce alanıdır, uğraşdır” şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 1983:826).

“Bir kimsenin kendine temel çalışma alanı edindiği, geçimini sağlamak için yaptığı sürekli iş” anlamına gelen ve Arapçadan dilimize geçen bir sözcük olan meslek TDK tarafından ise bir diğer şekilde “tutulan yol, bir kimsenin geçimini sağlamak için yaptığı sürekli iş” şeklinde tanımlanmaktadır.

2.1.2. Mesleğin Önemi

Bireyin dünyaya gelmesiyle beraber getirdiği bireysel yetenekleri ve potansiyeli bulunmaktadır. Bu potansiyel ve yeteneklerin sezinlenmesiyle birey tüm hayatı boyunca bu potansiyeli kullanmak ve yeteneklerini geliştirmek yönünde doğal bir gelişim göstermektedir. Öğrenme yoluyla geliştirdiği yeteneklerini ve var olan potansiyelini

ortaya koyabilmesi ve kullanabilmesinin en önemli yolu doğru bir mesleğin seçimiyle mümkün olmaktadır. İcra edilen meslek aynı zamanda bireyin kimliğinin bir parçası olarak toplumdaki yerini ve statüsünü kazanmasında da etkilidir. Meslek aynı zamanda kişinin kendiliğini ve benlik bütünlüğünü gerçekleştirmesinde de önemli bir araç görevindedir. Kişinin yeteneği, potansiyeli ve kişiliğiyle uyumlu bir mesleği seçmesi tüm bu sebeplerle işini severek yapmasını sağlamaktadır (Yelken, 2008).

Meslek seçimi bir yaşam tarzı seçimidir. Bu nedenle çalışma hayatına atılacak olan tüm bireylerin kendileri için en doğru mesleği seçmeleri önemlidir. Gerçekçi ve doğru kararlar vererek kendilerine en uygun mesleği seçmiş olan kişilerin mesleklerini severek yaptıklarını, iş hayatında verimli, coşkulu ve mutlu olduklarını görmekteyiz. Buna karşılık olarak bireysel özelliklerine, ilgi ve yeteneklerine uymayan meslek tercihi yapan kişilerin meslek hayatlarında oldukça mutsuz ve isteksiz aynı zamanda sürekli olarak meslek değişikliği yapma çabası içinde olduklarını görmekteyiz. (Yanikkerem ve ark. 2004 & Altun, 2000 & Zengin ve ark. 2020).

Kuzgun (1982)'e göre, birey, bir meslek grubuna girdiği andan itibaren, sosyal statü kazanma yoluyla kendisini gerçekleştirme aşamasına ulaşmaktadır. Birey mesleği ile birlikte hem maddi hem de manevi kazanç sağlamakta ve bunun neticesinde de topluma fayda sunabilmektedir. Toplumun ihtiyaç duymadığı bir alanda hizmet sunmak veya bilgi üretmek bireyin tatminini sağlasa bile bir hobi olmasını engelleyemez. Bir insan hobisini mesleği olarak görebilir ancak bir hobinin meslek olarak kabul edilmesi için toplumun o konuda bilgi veya hizmet talebinin olması gerekmektedir (akt: Aytekin, 2005: 21).

2.1.3. Mesleki Gelişim Kuramları

Meslek seçimi birçok iç ve dış faktörden etkilenmesinden dolayı meslek seçimi oldukça stresli ve karmaşık bir süreçtir. Bu nedenle meslek planlanması, kariyer seçimi, yönetimi ve gelişimi için geliştirilen birçok model ve kuram bulunmaktadır. Bu kuramlardan bazıları meslek seçiminin psikolojik unsurlara bağlı olarak incelenmesini, bazıları karar verme sürecinin etkili yollarını, bazıları meslek seçiminde karar verme yöntemlerini araştırmakta iken, son zamanlarda meslek seçimi ile ilgili olarak yapılan araştırmaların tüm faktörleri ve süreci birlikte ele alma eğiliminde olduğu görülmektedir (Sharf, 2017:12).

Erol ve Özdemir (2019), bireylerin meslek seçiminde etkili olan unsurları esas alarak yaptıkları sınıflandırmada; psikanalitik araştırmacılar tarafından temsil edilen; kişilerin gereksinim ve seçimlerini bilinç dışı dürtüler üzerinden açıklamaya çalışan psikodinamik yaklaşımlar, bireylerin ölçülebilen, fiziksel ve nörobiyolojik varlıklarının yarattığı kişilik özelliklerini, yeteneklerini ve tatminlerini dikkate alan yaklaşımları özellik-faktör yaklaşımı, bireylerin kurdukları benlik ve benliğin gelişim süreçlerini ve aşamalarını inceleyen yaklaşımları gelişimsel yaklaşımlar, bilişsel ve öğrenmeye yönelik unsurları ele alan yaklaşımları ise sosyal-bilişsel yaklaşımlar olarak sınıflandırmışlardır.

2.1.4. Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler

Bireylerin mesleki seçimlerinin oluşmasında birbirinden farklı ancak yüksek düzeyde ilişkili birçok faktör bulunmaktadır. Yaşanılan çevre, aile, arkadaş grubu, bireyin kişisel özellikleri, yaşanılan şehir, sosyal etkilenme gibi toplumsal ve bireysel yapının tamamı meslek seçiminde etki sahibidir. Dolayısıyla meslek tercihi toplumsal ve kişisel faktörlerin karmaşık bir sonucudur (Gökçe, 1994:86, akt. Çurğatay).

Ancak bugün sanayileşmede 4.kırılma dönemi yaşanmaktadır. İçerisinde bulunduğumuz bilgi/dijital dönüşüm çağı belirsizlik seviyesinin oldukça yüksek olması nedeniyle birçok araştırmacı tarafından kriz/kayıgı çağı olarak da adlandırılmaktadır. Dijital dönüşümle birlikte meslek ve kariyer alanlarında yaşanan hızlı değişimler ile birlikte bireyler meslek planlamalarını yaparken eskiye nazaran daha çok zorlanmaktadır. Özellikle alanyazında yapılan çalışmalarda gençlerin yaşanılan dönüşümün yarattığı belirsizlik sebebiyle kaygı, mutsuzluk ve karamsarlık düzeylerin önceki nesillere göre daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Bu durum şüphesiz gençlerin meslek seçimlerinde de belirleyici faktörler arasına girmektedir (Çark, 2020).

2.1.4.1. Yetenek

Gerçekçi ve doğru bir meslek seçimini belirleyen faktörlerden biri olan yetenek, belirli bir alandaki öğrenme ve uygulama gücü olarak ifade edilebilir. Farklı bireyler arasında farklı yetenekler olabileceği gibi aynı yeteneğe sahip bireylerin arasında da yetenek düzeyleri yönünden farklılıklar bulunabilmektedir. Meslekler, sayısal, sözel, mantıksal, görsel, soyut ve uzamsal yetenekler yönünden alt, orta ve üst düzeyde farklılıklar barındırmaktadırlar. Bireyin meslek tercihindeki önemli noktalardan biri, kendisini tanıması dolayısıyla bu yeteneklerden hangisinde hangi ölçüde performans gösterebileceğini öngörmesidir. Ancak bireyin sahip olduğu yetenek ve gösterebileceği potansiyelin farkında olması sağlıklı bir meslek seçimi yapmak için tek başına yeterli değildir. Kendi yeteneğinin ve ortaya koyacağı performansın yanı sıra, seçmeyi düşündüğü mesleğin gerektirdiği yetenek seviyesini de

gerçekçi olarak bilmesi ve kendi yetenek düzeyi ile karşılaştırabilmesi gerekmektedir (Gökçe, 1994:86, akt: Çurğatay).

2.1.4.2. İlgi

Genellikle bireyin ilgi duyduğu bir alan onun o alanla ilgili olarak yetenekli olması beklenen alandır. İlgi, bir bakıma kişinin yeteneklerinin farkında olarak o yetenekleri geliştirmesi ve onları kullanmaktan zevk almasıdır. İlginin kişinin hayatında dinamik bir etkisi vardır. İnsanlar yaptıkları bir işten, katıldıkları bir etkinlikten doyum elde etmek isterler. Bu sebeple belli bir faaliyet alanına ilgi gösteren bir bireyin o alanda başarılı çalışmalar yapması mümkün iken, yeteneklerini kısıtlı seviyede kullanabildiği veya hiç kullanamadığı alanlarda çalışması başarısızlıkla birlikte mutsuzluğa neden olmaktadır. Kişinin ilgisinin, dolayısıyla yeteneğinin hangi alanda olduğunu gösteren önemli bir ipucu da çeşitli birçok faaliyet imkanına sahip olduğunda dahi hep aynı faaliyet türüne yönelmeyi istemesidir (Yelken, 2008).

2.1.4.3. Değerler

Bireyin bir işe yönelik olarak eylem veya yaşama biçiminden elde etmesi beklenen doyum kaynağına değer adı verilmektedir ve ben kavramı ile ilişkilidir. Meslek seçimi ise ben kavramının meslek terimleri olarak ifade edilmesidir. Kişinin kendisini, dolayısıyla değerlerini ifade biçimi ve algılaması mesleki tercihini belirleyen en önemli faktördür. Ancak mesleki tercih sürecinde yalnızca ben kavramından doğan değerler yer almamaktadır. Bu süreçte belirleyici olan bir diğer faktör ise toplumsal yaşayıştan doğan değerler hiyerarşisidir (Kuzgun,1989:95). Bireyin ilgisi hangi meslek alanına yöneleceği hususunda önemli bir rol oynamaktadır. Değerler ise genellikle belirli bir meslek alanında edinilecek uzmanlık veya pozisyon gibi daha özelleşmiş alanların tercihinde etkili olmaktadır. Bilindiği üzere, bir mesleğin kendi içerisinde birçok uzmanlık alanı ve pozisyonu bulunmaktadır. Bu alanların ve pozisyonların her biri, bireyin farklı ihtiyacına cevap vermektedir. Değerlerini inceleyen ve bunları iyi tanıyan bir birey belli bir meslekteki uzmanlık ve faaliyet alanları içerisinde kendisine en uygun olanı bulabilir ve dolayısıyla benliği ile uyumlu bir mesleki yaşantı edinebilir (İlhan, 2008).

2.1.4.4. Ailevi Faktörler

Bireyin meslek seçimindeki önemli faktörlerden birisi ise aileler ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyidir (SED). Sosyolojik araştırmalar incelendiğinde SED’i düşük olan ailelerde çocuğun benlik durumuna uygun meslek seçiminin önemsenmediği görülmektedir. SED’i yüksek olan aileler de ise bu durum tam tersi yöndedir. Düşük sosyo-ekonomik düzey neticesinde görülen baskı durumu ile gencin ailesi tarafından istenen veya baba-dede mesleğini seçtiği ya da idealindeki mesleğe sahip olabilmek için aile ve yaşanan ortamdan uzaklaşmayı tercih ettiği görülmektedir. Öte yandan bazı ebeveynlerin çocuklarına kendi ulaşamadıkları ideallerini, hayallerini ve isteklerini yükleyerek onlarla özdeşleşmeye çalıştıkları da görülen bir durumdur (Hamamcı & Kürşat, 2005). Bu tür ailelerde bireyin ilgisi, yeteneği ve değerleri dikkate alınmaksızın birey adına karar alınır ve uygulanması beklenir.

Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan ailelerde ise bireyin istediği mesleği tercih edebilme serbestliğinin daha yüksek olduğu bilinmektedir. Bu meslekler uzun ve meşakkatli bir eğitim süreci gerektirse bile aileler çocuklarını meslek seçme konusunda serbest bırakmaktadırlar. SED’i düşük ailelerde ise gencin en kısa süre içerisinde bir mesleğe sahip olması ve iş hayatına katılması beklenmektedir. Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek ve düşük ailelerde, ebeveyn mesleğinin tercih edilme sıklığı neredeyse birbirine eşit olmakla birlikte bu tercihlerin altındaki sebepler ve süreçler birbirinden farklıdır. SED’i düşük ailelerde ebeveyn baskısı nedeniyle baba mesleğini devam ettirme eğilimi sıklıkla görülmektedir. Ancak bu durum SED’i yüksek ailelerde daha farklıdır. Yapılan bir araştırmada ebeveyni doktor olan gençlerin tıbbi bir alanı tercih etme oranının %44, ebeveyni hukukçu olan gençlerin hukukun bir dalını tercih etme oranının %30 olduğu görülmüştür. SED’i orta düzeyde olan ailelerde ise genç neredeyse her zaman prestijli, bireyin kendisine ve ailesine statü ve saygınlık sağlayacak mesleklere yönlendirilmektedir (Aşkın, 2003, s. 95).

2.1.4.5. Çevresel Faktörler

Yaşadığımız sosyal çevre, ailemiz dışında birçok insanı ve onların yaşam koşullarını tanıma açısından oldukça zengin bir ortamdır. Bir ortamda belli bir mesleğe sahip kişiye duyulan hayranlık kişinin aynı mesleği seçmesinde etkili olabilmektedir. Gencin sıklıkla zaman geçirdiği ve yakın ilişki içerisinde bulunduğu arkadaşlarından da meslek tercihi konusunda etkilenmesi mümkündür. Yine bu ortamlarda yapılan konuşmalar, gösterilen faaliyetler de gencin meslek kararında oldukça önemli bir belirleyicidir. Yapılan birçok araştırmada bireyin meslek seçiminde arkadaş ve yakın çevre faktörünün aile faktöründen çok daha belirleyici olduğu görülmüştür (Kutlu, 2006).

2.1.4.6. Okul-Rehberlik Faktörü

Bireyin meslek seçiminde etkili olan faktörler yalnızca yukarıda sayılanlarla sınırlı değildir. Tüm bunların yanı sıra sosyal medya, uzak çevre, sağlık durumu ve bunlara benzer birçok unsur kişinin meslek seçiminde etkili olabilmektedir. Meslek tanımlarının ve faaliyet alanlarının gittikçe karmaşıklaşması henüz kimlik bulma döneminde olan bir genci uygun meslek tercihi yapma konusunda eskiye nazaran daha çok zorlamaktadır. Bu sebeple bireyin meslek tercihi ile ilgili karar alma döneminde kendisini, yeteneklerini, potansiyelini, ilgi duyulan mesleğe ilişkin yeterlikleri bilimsel ve rasyonel bir şekilde görebilmesi gerekmektedir. Bu konuda okul rehberlik uzmanlarının yapacağı değerlendirmeler ve izleme-yöneltme çalışmaları ile gencin uygun ve gerçekçi bir meslek seçme ihtimali artmaktadır. Bu rehberlik hizmeti Milli Eğitim Sistemi'mize göre okulun başlığa görevleri arasında (Turan&Kayıkçı, 2019).

2.1.5. Meslek ve Kariyer

Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından kariyer; “Bir meslekte zaman ve çalışmayla elde edilen aşama, uzmanlık ve başarı” olarak açıklanmaktadır. Meslek ise “insanlara yararlı mal ya da hizmet üretmek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, belli bir eğitimle kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, kuralları toplumca belirlenmiş, etkinlikler bütünü olarak tanımlanabilir.” (Kuzgun, 2003). TDK Güncel Türkçe sözlükte ise kariyer; “Belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iş, bir kimsenin geçimini sağlamak için sürekli yaptığı; bilgi, eğitim veya yaratıcı güç gerektiren etkinlik” olarak tanımlanmaktadır.

2.2. Türkiye’de Yükseköğretim

Yükseköğretim kurumları bir mesleğe yönelik olarak yetiştirilecek insanların eğitimini sağlayan, bilimsel ve teknolojik araştırmaların yapılmasına imkân veren ve bunları destekleyen, yapılan araştırmalar neticesinde proje geliştiren kurumlardır. Bu kurumların oluşumu ve yapıları toplumdan etkilenmektedir ancak aynı şekilde yükseköğretim kurumlarının çıktıları da toplumu etkilemektedir. Bu yönüyle toplum ve yükseköğretim arasında karşılıklı belirleyicilik mevcuttur.

Türk Eğitim Tarihi’ne bakıldığında bilinen en eski yükseköğretim kurumlarına mendereseler olarak Karahanlılar döneminde rastlanmaktadır. Ancak yükseköğretim düzeyinde eğitim veren bu medreselerin teşkilatlandırılması Selçuklular döneminde mümkün olmuştur. Büyük Selçuklu İmparatorluğu’nun en ünlü veziri olan Nizamülmülk’ün çalışmalarıyla 1607 yılında Bağdat şehrinde kurulan Nizamiye Medreseleri bu teşkilatlanmanın en güzel örneklerindedir. Karahanlı ve Selçuklu dönemlerinde var olan medreselerin temel görevleri Sünni haklı Şii propagandalarına karşı korumak olmuştur (Şenses,2000).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde de medreseler birer yükseköğretim kurumları olarak önemlerini korumaya devam etmişlerdir. Osmanlı dönemindeki ilk medreseye Orhan Bey döneminde rastlanmaktadır. Orhan Bey 1330 yılında İznik’te Osmanlı Devleti’nin ilk medresesini kurmuştur. Osmanlı dönemi medrese teşkilatlanması ise ilk kez Fatih Sultan Mehmet döneminde sağlanmıştır. Kanuni Sultan Süleyman döneminde yapılan reformlarla birlikte medreseler hem teşkilatlı bir yükseköğretim kurumu hem de bir yükseköğretim modeli haline gelmişlerdir. Osmanlı’da yükseköğretim tahsilinin sağlandığı tek kurum medreseler değildir, Enderun, askeri ve sivil yüksekokullar gibi birçok yükseköğretim kurumu bulunmaktadır. Eğitim anlayışı ve teknik yönünden batının model alındığı yükseköğretimin ilk örneği ise Darülfunun’dur (Yılmaz,2001).

Ancak bu dönemlerde medreseler toplumsal her ihtiyaca yönelik olarak eğitim veren müesseseler değillerdir. Dönemin şartlarına uygun olarak yaygın mesleklerde usta-çırak ilişkisinin esas olduğu bir öğrenme kültürü vardır. Erkal (1993:148) tarafından açıklandığı üzere; “Teknik ihtisaslaşmanın olmadığı dönemlerde, eğitim görenler ihtisaslaşmaya gerek görülüyordu. Mesleklere giriş ve çıkışlarda mecburi ve uyulması zorunlu esaslara bağlı idi. Nitekim, ülkemizde Tanzimat’ın ilanından sonra ortadan kalkan ve cumhuriyetin ilk dönemlerinde tekrar kurulmak istenmişse de yaşamayan Lonca sistemi buna bir örnektir. Sanat ve ticaretin ahlak kaidelerine bağlı olarak, bazı küçük sanat ve ticaret dallarındaki bu teşkilatlanma örneğinde, bir mesleğe girmek isteyen kimse, gedik usulüne uygun, gedik açılması halinde mesleğe girebiliyordu. Mesleki kademeler arasındaki geçişler belirli sürelerle çalışmak şartına bağlı idi.”

Cumhuriyet dönemine baktığımızda yükseköğretim alanında yapılan ilk icraatın 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat (Öğretimin Birleştirilmesi) Kanunu’nun kabul edilmesi olduğu görülmektedir. Bu kanunla birlikte ülke içinde faaliyet göstermekte olan tüm eğitim-öğretim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlanmış, medreseler kapatılarak çağın şartlarına uygun modern yükseköğretim kurumları açılmaya başlanmıştır. Cumhuriyet döneminde yükseköğretimle ilgili en köklü ve kapsamlı reformlar 1924 Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun kabulünden sonra 1933, 1946, 1961 ve 1981 yıllarında gerçekleştirilmiştir. 1981 yılında kabul edilen 2547 sayılı kanunla ülkemiz eğitim

sisteminde bulunan tüm yükseköğretim kurumları Yükseköğretim Kurulu'na (YÖK) bağlanmıştır. Cumhuriyet döneminde yükseköğretim kurumları nitelik ve niceliksel olarak büyük bir gelişim göstermeye başlamıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında yalnızca büyükşehirlerde bulunan üniversiteler zamanla Anadolu'daki şehirlerde açılmıştır. Zamanla birlikte üniversitelerin öğrenci sayısı ve öğretim elemanı üyesi artmış, üniversitemiz bilimsel alanda dünya çapında tanınır olmaya başlamışlardır (Baskan, 2001).

20 Temmuz 1982 tarihine gelinceye dek ülkemizde farklı 126 yükseköğretim kurumu bulunmaktaydı. Bu tarihte kabul edilen 2547 sayılı kanun ile birlikte üniversite dışı akademiler ve bakanlıklar bünyesinde bulunan yükseköğretim kurumlarının bazıları mevcuttaki üniversitelere bağlanmış, bir kısmı ise çeşitli faktörler sebebiyle birleştirilerek üniversite haline getirilmiştir. Böylelikle, 1982 yılına kadar toplam 19 olan devlet üniversitesi sayısı, bu tarihten itibaren yapılan düzenlemeler ile birlikte 27'ye yükselmiştir. Bu düzenleme ile ayrıca yükseköğretim kurumları arasındaki koordinasyon, planlama ve uygulanan eğitim programlarına ilişkin asgari bütünlük sağlanmış, yükseköğretim kurumları arasındaki farklı işleyişlere de son verilmiştir (Günay&Günay, 2017).

2.3. Alanyazındaki Araştırmalar

Kıyak (2006) tarafından lise son sınıfta okuyan öğrencilerin mesleki tercihlerini etkileyen faktörlerin araştırılması için yapılan bir çalışmada, öğrencilerin meslek seçimi hakkında rehberlik hizmeti alamadıkları, mesleki becerilerinin belirlenmesi için hazırlanan bilimsel test ve programlara katılmadıkları, meslek tercihi konusunda aile ve sosyal çevrenin yönlendirmesinin belirleyici olduğu görülmüştür. Bu öğrenciler için meslek seçimini en fazla etkileyen faktörler işsizliğin oldukça yüksek orana sahip olduğu ülkemiz koşullarına uygun olarak atanma (iş güvencesi), kolay iş bulabilme ve maaş miktarının yüksekliği olarak sıralanmıştır.

Nalbantoğlu (2017) lise öğrencilerinin mesleki seçimlerinde rol oynayan faktörlerin etki sıralarının ikili karşılaştırmalar yoluyla belirlenmesi için 335 lise öğrencisi ile yürüttüğü çalışmada 11. Sınıfta okuyanlar hariç olmak üzere öğrencilerin meslek seçimlerini en fazla o mesleğe duydukları ilginin etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Bu durum cinsiyet değişkenlerine göre incelendiğinde ise herhangi bir farklılığın bulunmadığı anlaşılmıştır. Nalbantoğlu'nun bu çalışmasında öğrencilerin meslek tercihlerinin en az etkileyen faktörün yakın çevre, ilgiden sonra en belirleyici ikinci faktörün ise üniversitelere giriş sınavından alınan puan olduğu saptanmıştır.

Ulaş vd. (2017) 2012 – 2013 eğitim-öğretim yılında Ankara ili merkez ilçesine bağlı özel liselerde öğrenim görmekte olan 414 lise son sınıf öğrencisi ile yaptıkları çalışmada şu sonuçlara ulaşmışlardır: Öğrencilerin yaklaşık olarak yarısı meslek seçim sürecinde profesyonel yardım alarak tercihlerini belirlemektedirler. Öte yandan bu öğrencilerin meslek tercihlerinin başında sahip oldukları bireysel özellikler öncelikli belirleyicilerden değildir. Araştırmanın bir diğer bulgusu ise meslek seçimi sürecindeki en etkili değişkenler seçilen mesleğin öğrencinin hayallerine uygun olması, mesleğin faaliyet alan ve konularının zevkli olduğunun düşünülmesi, kariyer hedeflerine uygun olması ve yükseliş sağlama potansiyelinin bulunması gibi değişkenler olduğu aktarılmıştır.

Polat vd. tarafından 2021 yılında Doğu Anadolu Bölgesinde bir ilde, lisede öğrenim görmekte olan 364 öğrenci ile yapılan bir çalışmada öğrencilerin mesleki tercihlerinde aile faktörünün hangi ölçüde etkili olduğu araştırılmıştır. Araştırma sonucuna göre, ortaöğretim öğrencilerinin yarısından fazlasında meslek kararı verme yeteneğinin yüksek düzeyde, %4'ünde ise düşük düzeyde olduğu bulunmuştur. Lise öğrencilerinin %27'sinde kariyer kaygısının yüksek düzeyde seyrettiği, %11'nin ise meslek seçiminde ailesi tarafından yetersiz düzeyde desteklendiği saptanmıştır. Ayrıca meslek kararı verme becerisi ve meslek seçiminde ailenin desteği arasında pozitif yönde ve ortalama düzeyde, meslek kararı verme becerisi ile kariyere ilişkin kaygı arasında negatif yönde ve ortalama düzeyde, meslek seçiminde görülen aile desteği ile kariyer kaygısı arasında ise negatif yönde ve ortalama düzeyde bir ilişki olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Polat vd. 2021).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmanın bu bölümünde araştırma modeli, evren ve örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama araçları ile toplanan verilerin incelenmesinde kullanılan istatistik yöntemler ile analiz teknikleri açıklanmaktadır.

Araştırmanın konusunu üniversiteye hazırlanan ve üniversitede eğitim gören öğrencilerin üniversite tercihlerini etkileyen faktörlerin incelenmesi oluşturmaktadır. Araştırmada araştırmacı tarafından hazırlanan 24 maddelik bir ankette bulunan faktörlerin daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla katılımcı tarafından yorumlanacak 2 nitel soru bulunmaktadır. Araştırmanın modelini bu haliyle karma yöntem desenlerinden yakınsayan paralel desen oluşturmaktadır.

Yakınsayan paralel (eş zamanlı) desen, gelişmiş ve temel karma yöntem desenlerinden en çok bilinenidir. Araştırmacı çalışmasında kullandığı nitel ve nicel verilerin farklı türlerde bilgi sağlayacağından hareketle bu

verileri aynı anda toplar ancak verilerin analizlerini ayrı ayrı yapar ve elde edilen bulguları karşılaştırarak bu bulguların birbirlerini doğrulayıp doğrulamadıklarını belirler. Yakınsayan paralel desende nicel ve nitel yöntemlere eşit derecede öncelik verilir; çözümlenme esnasında bu aşamalar birbirinden ayrılır ve daha sonra bütüncül yorumlama için sonuçlar birleştirilir (Mazlum & Mazlum, 2017).

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın grubunu 2021-2022 eğitim-öğretim yılının bahar döneminde Ankara ilindeki çeşitli devlet ve vakıf üniversitelerinde okuyan öğrenciler ile ortaöğretim kademesinde öğrenim görmekte olan toplam 297 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma grubu basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir ve yansızlık kuralı gereğince araştırmaya ilişkin verilerin toplanması 3 ay süre ile sınırlandırılmıştır. Basit tesadüfi örnekleme yönteminde, bir örneklem içerisinde, evreni oluşturan her bir elemanın bulunma olasılığı eşittir. Bir diğer deyişle, evreni oluşturan her bir elemanın örnekleme seçilme ihtimali diğer elemanlarla eşittir (Ural ve Kılıç, 2005:38).

Tablo 1. Lise Öğrencilerine Ait Demografik Veriler

		N	%
Cinsiyet	Erkek	65	39,4
	Kadın	100	60,6
	Toplam	165	100
Lise Türü	Anadolu Lisesi	58	35,2
	Fen Lisesi	38	23,0
	İmam Hatip Lisesi	32	19,4
	Meslek Lisesi	32	19,4
	Diğer	5	3,0
Yaş	16	16	9,7
	17	81	49,1
	18	68	41,2
Sınıf	10	11	6,7
	11	24	14,5
	12	130	78,8
Üniversite Türü Tercihi	Devlet	120	72,7
	Üniversitesi		
	Vakıf	44	26,7
	Üniversitesi		
	Fark etmez	1	0,6
Annenin Eğitim Durumu	İlkokul	60	36,4
	Lisansüstü	1	,6
	Lise	39	23,6
	Okuma-Yazma	5	3,0
	Bilmiyor		
	Okuryazar	4	2,4
	Ortaokul	33	20,0
	Üniversite	23	13,9
Babanın Eğitim Durumu	İlkokul	33	20,0
	Lisansüstü	5	3,0
	Lise	57	34,5
	Okuryazar	3	1,8
	Ortaokul	43	26,1
	Üniversite	24	14,5

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların 65'i (%39,4) erkek iken 100'ü (%60,6) kadındır. Katılımcılardan 58'i (%35,2) Anadolu Lisesi, 38'i (%23,0) Fen Lisesi, 32'si (%19,4) İmam-Hatip Lisesi, 32'si (%19,4) Meslek Lisesi ve 5'i (%3) diğer (Açık Lise, Sosyal Bilimler Lisesi, Güzel Sanatlar Lisesi) lise türlerindedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin 16'sı (%6,7) 16 yaşında, 81'i (%49,1) 17 yaşında ve 68'i (%41,2) 18 yaşında iken, 11'i (6,7) 10.sınıfta, 24'ü (%14,5) 11. Sınıfta, 130'u (%78,8) 12. Sınıfta eğitim gördüklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin 120'si (%72,7) devlet üniversitesinde, 44'ü (%26,7) özel üniversitede okumak istediklerini belirtirken 1 kişi (%0,6) devlet ya da vakıf üniversitesinden herhangi birinde okuyacağını belirtmiştir. Öğrencilerin annelerinin eğitim durumları sorulduğunda ise 60 (%36,4) annenin ilkökul, 1 (%0,6) annenin lisansüstü, 39 (%23,6) annenin lise, 5 (%3) annenin okur-yazar değil, 4 (%2,4) annenin okur-yazar, 33 (%20,0) annenin ortaokul, 23 (%13,9) annenin ise üniversite mezunu olduğu görülmüştür. Öğrencilere babalarının eğitim durumu sorulduğunda ise 33 (%20,0) babanın ilkökul, 5 (%3,0) babanın lisansüstü, 57 (%34,5) babanın lise, 3 (%1,8) babanın okur-yazar, 43 babanın (%26,1) ortaokul ve 24 (%14,5) babanın ise üniversite mezunu olduğu görülmüştür.

Tablo 2. Üniversite Öğrencilerine Ait Demografik Veriler

		N	%
Cinsiyet	Erkek	92	69,7
	Kadın	40	30,3
	Toplam	132	100,0
Üniversite Türü	Devlet Üniversitesi	75	56,8
	Vakıf Üniversitesi	57	43,2
	Toplam	132	100,0
Yaş	1-25	121	91,7
	25+	11	8,3
	18	132	100,0
Sınıf	1	32	24,2
	2	65	49,2
	3	17	12,9
	4	18	13,6
Mezun Olunan Lise	Anadolu Lisesi	98	74,2
	Meslek Lisesi	23	17,4
	Fen Lisesi	6	4,5
	İmam Hatip Lisesi	2	1,5
	Diğer	3	2,3
Annenin Eğitim Durumu	İlkokul	28	36,4
	Lisansüstü	1	,6
	Lise	36	27,3
	Okuma-Yazma Bilmiyor	0	21,2
	Okuryazar	32	24,2
	Ortaokul	32	24,2
	Üniversite	4	3,0
	Babanın Eğitim Durumu	İlkokul	38
Babanın Eğitim Durumu	Lisansüstü	9	18,2
	Lise	47	35,6
	Okuryazar	14	28,8
	Ortaokul	24	6,8
	Üniversite	14	10,6

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların 92'si (%69,7) erkek iken 40'ı (%30,3) kadındır. Katılımcılardan 98'i (%74,2) Anadolu Lisesi, 23'ü (%14,7) Meslek Lisesi, 6'sı (%4,5) Fen Lisesi, 2'si (%1,5) İmam-Hatip Lisesi ve 3'ü (%2,3) diğer (Açık Lise, Sosyal Bilimler Lisesi, Güzel Sanatlar Lisesi) lise türlerinden mezundur. Araştırmaya katılan öğrencilerin 121'i (%91,7) 18-25 yaş aralığında iken, 11'i (%8,3) 25 yaş üzerinde iken 32'si (24,2) 1.sınıfta, 65'i (%49,2) 2. sınıfta, 17'si (%12,9) 3. sınıfta, 18'ü (%13,6) 4. sınıfta eğitim görmektedir. Öğrencilerin 75'i (%56,8) devlet üniversitesinde, 57'si (%43,2) özel üniversitede okumaktadır. Öğrencilerin annelerinin eğitim durumları sorulduğunda ise 28 (%36,4) annenin ilkökul, 1 (%0,6) annenin lisansüstü, 36 (%27,3) annenin lise, 32 (%24,2) annenin okur-yazar, 32 (%24,2) annenin ortaokul, 4 (%3,0) annenin ise üniversite mezunu olduğu görülmüştür. Öğrencilere babalarının eğitim durumu sorulduğunda ise 38 (%10,6) babanın ilkökul, 9 (%18,2) babanın lisansüstü, 47 (%35,6) babanın lise, 14 (%28,8) babanın okur-yazar, 24 babanın (%6,8) ortaokul ve 14 (%10,6) babanın ise üniversite mezunu olduğu görülmüştür.

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan veri toplama aracı araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan veri toplama formudur. Form 3 bölümden oluşmaktadır. Formun 1.bölümünde katılımcıların demografik bilgilerini araştıran sorular bulunmaktadır. 2.bölümünde ise araştırmacı tarafından hazırlanan ve katılımcıların ilgili maddeye katılma durumlarına göre 1'den 5'e kadar puanlayabilecekleri 24 madde bulunmaktadır. Ölçek maddeleri ölçtükleri konulara göre kişisel, çevresel, ekonomik ve ailevi olmak üzere 4 alt boyuta ayrılmıştır. Ölçekteki maddelerin puanlanmasında 1 (Kesinlikle Katılmıyorum), 2 (Katılmıyorum), 3 (Kararsızım), 4 (Katılıyorum) ve 5 (Kesinlikle Katılıyorum) anlamına gelmektedir. Formun 3.bölümünde ise katılımcılar tarafından yorumlanması istenen 2 soru bulunmaktadır ve bu yorumlar herhangi bir şekilde sınırlandırılmamıştır. Veri toplama aracı araştırmacı tarafından üniversite öğrencileri için ayrı lise öğrencileri için ayrı olarak hazırlanmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın yapılacağı üniversite ve lise öğrencileri için ilgili mevzuat gereği alınması gereken izinler alındıktan sonra veri toplama formu çevrim içi ortamda hazırlanarak çalışmanın katılacak olan öğrencilere e-posta yoluyla

gönderilmiştir. Veriler toplanırken isim, soy isim, öğrenim görülmekte olan üniversite ve okul isimleri gibi özel bilgiler istenmemiş olup çalışmaya katılımın tamamen gönüllülük esasına bağlı olduğu öğrencilere bildirilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 28 programı kullanılmıştır. Öğrencilerin veri toplama aracına vermiş oldukları yanıtlar çevrim içi ortamdan veri seti şeklinde indirildikten sonra SPSS programına aktarılmıştır. Verilerin analizinde 2 değişkenli gruplara ait verilerin farkına ilişkin olarak yapılan analizlerde bağımsız örneklem için t testi, 2'den fazla değişkenli gruplara ait verilerin farkına ilişkin olarak yapılan analizlerde tek yönlü ANOVA frekans tabloları, ikili değişkenler arasındaki ilişkinin analizinde Pearson Korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Yapılan analizlerde .05'ten küçük p (anlamlılık) değerleri barındıran sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir ve veriler istatistiksel çözümler yorumlanmıştır.

Veriler analiz edilirken parametrik veya parametrik olmayan analiz yöntemlerinin hangisinin kullanılacağına belirlenmesi için verilere normallik testi uygulanmıştır. Tablo 3'te görüldüğü üzere ölçekten elde edilen verilere ilişkin basıklık ve çarpıklık değerleri normal aralıktadır.

Tablo 3. Lise Öğrencileri İçin Uygulanan Ölçekten Elde Edilen Verilere İlişkin Frekans Tablosu

	Ortalama	Medyan	Mod	Çarpıklık Katsayısı	Çarpıklığın Standart Hatası	Basıklık Katsayısı	Basıklığın Standart Hatası
Kişisel Boyut	27,2000	27,6786 ^a	29,00	-,306	,189	,618	,376
Çevresel Boyut	17,9697	17,3500 ^a	16,00	,404	,189	-,765	,376
Ekonomik Boyut	23,2955	22,6667 ^a	24,00	,608	,189	,189	,376
Aile Boyutu	4,0848	3,7561 ^a	2,00	,746	,189	-,050	,376
Ölçek Toplam Puanı	69,0182	67,9091 ^a	67,00	,517	,189	,376	,376

İdeal düzeyde normal dağılıma sahip bir veri kümesinde, aritmetik ortalama, ortanca ve modun birbirine yakın ya da eşit değerler alması beklenmektedir. Ayrıca bir araştırmada veri kümesinden elde edilen çarpıklık ve basıklık katsayılarının; Morgan, Leech, Gloeckner ve Barret'e göre (2004), ± 1 sınırları içinde olması kullanılan verilerinin normal dağılım gösterdiğini kanıtlamaktadır. Tablo 3'e bakıldığında her bir ölçeğin alt boyutları arasındaki aritmetik ortalama, medyan ve mod değerlerinin eşit ya da birbirine yakın olduğu görülmektedir. Ayrıca çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 1 sınırları içinde olması araştırma verilerinin tamamının normal dağıldığını göstermektedir.

Tablo 4. Üniversite Öğrencileri İçin Uygulanan Ölçekten Elde Edilen Verilere İlişkin Frekans Tablosu

	Ortalama	Medyan	Mod	Çarpıklık Katsayısı	Çarpıklığın Standart Hatası	Basıklık Katsayısı	Basıklığın Standart Hatası
Kişisel Boyut	34,3712	34,2727 ^a	50,00	-,036	,211	-,609	,419
Çevresel Boyut	23,2955	22,6667 ^a	24,00	,370	,211	-,341	,419
Ekonomik Boyut	7,5758	6,8519 ^a	3,00	,574	,211	-,765	,419
Aile Boyutu	4,4697	3,9655 ^a	2,00	,590	,211	-,475	,419
Ölçek Toplam Puanı	73,2652	71,3333 ^a	74,00 ^b	,522	,211	-,459	,419

İdeal düzeyde normal dağılıma sahip bir veri kümesinde, aritmetik ortalama, ortanca ve modun birbirine yakın ya da eşit değerler alması beklenmektedir. Ayrıca bir araştırmada veri kümesinden elde edilen çarpıklık ve basıklık katsayılarının; Morgan, Leech, Gloeckner ve Barret'e göre (2004), ± 1 sınırları içinde olması kullanılan verilerinin normal dağılım gösterdiğini kanıtlamaktadır. Tablo 4'e bakıldığında her bir ölçeğin alt boyutları arasındaki aritmetik ortalama, medyan ve mod değerlerinin eşit ya da birbirine yakın olduğu görülmektedir. Ayrıca çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 1 sınırları içinde olması araştırma verilerinin tamamının normal dağıldığını göstermektedir.

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın amaçları doğrultusunda toplanmış olan verilerin istatistiksel çözümler neticesinde ulaşılan bulgularla, bu bulgulara ilişkin olarak üretilen yorumlamalara yer verilmiştir. Elde edilen bulgular ve üretilen yorumlar, araştırmanın problemleri doğrultusunda sırası ile ele alınmıştır.

4.1. Araştırmanın Birinci Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 5. Kişisel Nedenlerin Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin t Testi Analizi Bulguları (Lise)

Grup	N	Ortalama	ss	t	df	p
Kadın	100	3,6917	,67850	-,501	163	,617
Erkek	65	3,7487	,76780	-,488	124,693	,626

Tablo 5 incelendiğinde lise öğrencilerinin cinsiyetlerine bağlı olarak kişilik alt boyutunda üniversite ve bölüm seçme nedenleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı ve ölçeğin bu boyutundan alınan puanların aritmetik ortalamasının birbirine yakın olduğu görülmektedir ($ort_{kadın}=3,69$; $ort_{erkek}=3,74$; $p_{kadın}, p_{erkek}>0,05$).

Tablo 6. Çevresel Nedenlerin Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin t Testi Analizi Bulguları (Lise)

Grup	N	Ortalama	ss	t	df	p
Kadın	100	2,4233	,70010	-1,459	163	,147
Erkek	65	2,6026	,86987	-1,394	115,950	,166

Tablo 6 incelendiğinde lise öğrencilerinin cinsiyetlerine bağlı olarak çevresel alt boyutunda üniversite ve bölüm seçme nedenleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı ve ölçeğin bu boyutundan alınan puanların aritmetik ortalamasının birbirine yakın olduğu görülmektedir ($ort_{kadın}=2,42$, $ort_{erkek}=2,60$; $p_{kadın}, p_{erkek}>0,05$).

Tablo 7. Ekonomik Nedenlerin Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin t Testi Analizi Bulguları (Lise)

Grup	N	Ortalama	ss	t	df	p
Kadın	100	2,3133	,90245	-,031	163	,975
Erkek	65	2,3179	,98853	-,030	127,865	,976

Tablo 7 incelendiğinde lise öğrencilerinin cinsiyetlerine bağlı olarak ekonomik alt boyutunda üniversite ve bölüm seçme nedenleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı ve ölçeğin bu boyutundan alınan puanların aritmetik ortalamasının birbirine yakın olduğu görülmektedir ($ort_{kadın}=2,31$; $ort_{erkek}=2,31$; $p_{kadın}, p_{erkek}>0,05$).

Tablo 8. Ailevi Nedenlerin Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin t Testi Analizi Bulguları (Lise)

Grup	N	Ortalama	ss	t	df	p
Kadın	100	1,9250	,90836	-1,850	163	,066
Erkek	65	2,2231	1,15255	-1,760	114,090	,081

Tablo 8 incelendiğinde lise öğrencilerinin cinsiyetlerine bağlı olarak ailevi alt boyutunda üniversite ve bölüm seçme nedenleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı ve ölçeğin bu boyutundan alınan puanların aritmetik ortalamasının birbirine yakın olduğu görülmektedir ($ort_{kadın}=1,92$; $ort_{erkek}=2,22$; $p_{kadın}, p_{erkek}>0,05$).

4.2. Araştırmanın İkinci Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 9. Anne Eğitim Durumuna Bağlı Olarak Alt Boyutlar Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi (Lise)

		KT	Sd	KO	F	P	η^2
Kişisel	Gruplar Arası	6,484	6	1,081	2,219	,144	,015
	Gruplar İçi	76,950	158	,487			
	Toplam	83,434	164				
Çevresel	Gruplar Arası	2,570	6	,428	,708	,644	,02
	Gruplar İçi	95,646	158	,605			
	Toplam	98,216	164				
Ekonomik	Gruplar Arası	6,692	6	1,115	1,291	,264	,04
	Gruplar İçi	136,476	158	,864			
	Toplam	143,168	164				
Aile	Gruplar Arası	6,069	6	1,011	,974	,445	,03
	Gruplar İçi	164,134	158	1,039			
	Toplam	170,203	164				

Tablo 9 incelendiğinde, annenin eğitim durumu yönünden öğrencilerin kişisel, çevresel, ekonomik ve ailevi sebepler ile üniversite ve bölüm seçme tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($p_{kişisel}=,144$; $p_{çevresel}=,644$; $p_{ekonomik}=,264$; $p_{ailevi}=,445$).

4.3. Araştırmanın Üçüncü Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 10. Baba Eğitim Durumuna Bağlı Olarak Alt Boyutlar Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi (Lise)

		KT	Sd	KO	F	P	η^2
Kişisel	Gruplar Arası	3,151	5	,630	1,248	,289	,03
	Gruplar İçi	80,283	159	,505			

	Toplam	83,434	164				
Çevresel	Gruplar Arası	2,444	5	,489	,811	,543	,02
	Gruplar İçi	95,772	159	,602			
	Toplam	98,216	164				
Ekonomik	Gruplar Arası	3,789	5	,758	,864	,506	,02
	Gruplar İçi	139,379	159	,877			
	Toplam	143,168	164				
Aile	Gruplar Arası	4,680	5	,936	,899	,483	,02
	Gruplar İçi	165,523	159	1,041			
	Toplam	170,203	164				

Tablo 10 incelendiğinde, babanın eğitim durumu yönünden öğrencilerin kişisel, çevresel, ekonomik ve ailevi sebepler ile üniversite ve bölüm seçme tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($p_{kişisel}=,289$; $p_{çevresel}=,543$; $p_{ekonomik}=,506$; $p_{ailevi}=,483$).

4.4. Araştırmanın Dördüncü Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 11. Okunulan Lise Türüne Göre Alt Boyutlardaki Farklılaşmaya İlişkin Varyans Analizi (Lise)

		KT	Sd	KO	F	P	η^2
Kişisel	Gruplar Arası	1,939	4	,485	,952	,436	,02
	Gruplar İçi	81,495	160	,509			
	Toplam	83,434	164				
Çevresel	Gruplar Arası	3,198	4	,799	1,346	,255	,03
	Gruplar İçi	95,019	160	,594			
	Toplam	98,216	164				
Ekonomik	Gruplar Arası	2,125	4	,531	,603	,661	,01
	Gruplar İçi	141,043	160	,882			
	Toplam	143,168	164				
Aile	Gruplar Arası	7,740	4	1,935	1,906	,112	,04
	Gruplar İçi	162,463	160	1,015			
	Toplam	170,203	164				

Tablo 11 incelendiğinde, eğitim görülmekte olan lise türü yönünden öğrencilerin kişisel, çevresel, ekonomik ve ailevi sebepler ile üniversite ve bölüm seçme tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($p_{kişisel}=,436$; $p_{çevresel}=,255$; $p_{ekonomik}=,661$; $p_{ailevi}=,112$).

4.5. Araştırmanın Beşinci Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 12. Anne Eğitim Durumuna Bağlı Olarak Alt Boyutlar Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi (Üniversite)

		KT	Sd	KO	F	P	η^2
Kişisel	Gruplar Arası	4,704	7	1,176	1,321	,266	,03
	Gruplar İçi	113,098	127	,891			
	Toplam	117,803	131				
Çevresel	Gruplar Arası	13,921	7	3,480	2,256	,067	,06
	Gruplar İçi	195,884	127	1,542			
	Toplam	209,805	131				
Ekonomik	Gruplar Arası	6,083	7	1,521	1,520	,200	,04
	Gruplar İçi	127,086	127	1,001			
	Toplam	133,169	131				
Aile	Gruplar Arası	4,666	7	1,167	,777	,542	,02
	Gruplar İçi	190,554	127	1,500			
	Toplam	195,220	131				

Tablo 12 incelendiğinde, annenin eğitim durumu yönünden öğrencilerin kişisel, çevresel, ekonomik ve ailevi sebepler ile üniversite ve bölüm seçme tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($p_{kişisel}=,266$; $p_{çevresel}=,067$; $p_{ekonomik}=,200$; $p_{ailevi}=,542$).

4.6. Araştırmanın Altıncı Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 13. Baba Eğitim Durumuna Bağlı Olarak Alt Boyutlar Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi (Lise)

		KT	Sd	KO	F	P	η^2
Kişisel	Gruplar Arası	5,487	6	1,372	1,551	,191	,04
	Gruplar İçi	112,315	127	,884			
	Toplam	117,803	131				
Çevresel	Gruplar Arası	3,021	6	,755	,464	,762	,01
	Gruplar İçi	206,784	127	1,628			
	Toplam	209,805	131				
Ekonomik	Gruplar Arası	2,642	6	,660	,643	,633	,01
	Gruplar İçi	130,527	127	1,028			
	Toplam	133,169	131				
Aile	Gruplar Arası	4,426	6	1,106	,736	,569	,02
	Gruplar İçi	190,794	127	1,502			
	Toplam	195,220	131				

Tablo 13 incelendiğinde, babanın eğitim durumu yönünden öğrencilerin kişisel, çevresel, ekonomik ve ailevi sebepler ile üniversite ve bölüm seçme tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($p_{kişisel}=,191$; $p_{çevresel}=,762$; $p_{ekonomik}=,633$; $p_{ailevi}=,569$).

4.7. Araştırmanın Yedinci Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 14. Mezun Olunan Lise Türüne Göre Alt Boyutlardaki Farklılaşmaya İlişkin Varyans Analizi

		KT	Sd	KO	F	P	η^2
Anadolul	Gruplar Arası	2,634	4	,658	,726	,576	,02
	Gruplar İçi	115,169	127	,907			
	Toplam	117,803	131				
Meslek	Gruplar Arası	7,494	4	1,873	1,176	,325	,03
	Gruplar İçi	202,311	127	1,593			
	Toplam	209,805	131				
Fen	Gruplar Arası	4,560	4	1,140	1,126	,347	,03
	Gruplar İçi	128,609	127	1,013			
	Toplam	133,169	131				
Diğer	Gruplar Arası	6,053	4	1,513	1,016	,402	,03
	Gruplar İçi	189,166	127	1,489			
	Toplam	195,220	131				

Tablo 14 incelendiğinde, mezun olunan lise türü yönünden öğrencilerin üniversite ve bölüm seçme tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($p_{kişisel}=,576$; $p_{çevresel}=,325$; $p_{ekonomik}=,347$; $p_{ailevi}=,402$).

4.8. Araştırmanın Sekizinci Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 15. Okunmakta Olunan Üniversite Türünün Alt Boyutlardaki Farklılaşmasına İlişkin Levene Testi

	Grup	N	Ortalama	ss	t	df	p
Kişisel	Devlet	75	3,3686	,82434	-3,894	130	,252
	Vakıf	57	3,9850	,99294	-3,797	107,676	
Ekonomik	Devlet	75	1,9600	,86292	-6,837	130	,000
	Vakıf	57	3,2690	1,33101	-6,464	90,503	
Çevresel	Devlet	75	2,4289	,79184	-6,201	130	,019
	Vakıf	57	3,3977	1,00334	-6,006	103,939	
Ailevi	Devlet	75	1,9667	1,02117	-2,981	130	,005
	Vakıf	57	2,5877	1,37296	-2,865	99,656	

Tablo 15 incelendiğinde öğrencilerin üniversite türü seçerken kişisel etki yönünden anlamlı fark bulunmazken çevresel, ekonomik ve ailevi sebeplerin etkisi yönünden anlamlı farklar bulunmaktadır ($[p_{kişisel}=,252$; $p_{ekonomik}=0,000$; $p_{çevresel}=,019$; $p_{ailevi}=,005]$). Devlet ve vakıf üniversitesinde okuyan öğrencilerin alt boyutlardan almış oldukları puanların aritmetik ortalaması incelendiğinde vakıf üniversitesinde okuyan öğrencilerin alt boyutlardan almış oldukları puanların aritmetik ortalamasının daha yüksek olduğu görülmektedir ($ort_{ekonomik}=3,26$; $ort_{çevresel}=3,97$; $ort_{ailevi}=2,58$). Bu sonuçlara göre vakıf üniversitesinde okuyan öğrencilerin vakıf üniversitesini

seçmiş olmalarındaki en önemli etkilerin ekonomik, çevresel ve ailevi boyutlarda toplandığını söylemek mümkündür.

4.9. Araştırmanın Dokuzuncu Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın dokuzuncu problemi olan üniversite öğrencilerinin bölümlerinden ayrılma isteklerinin olup olmadığı, varsa eğer buna neden olan faktörün ne olduğuna ilişkin iki ayrı soru yöneltilmiş ve cevaplar toplanarak analiz edilmiştir. Yapılan analiz neticesinde öğrencilerin araştırmanın nitel ilk sorusu olan “Şu anda okumakta olduğunuz bölümden ayrılmak ister miydiniz?” sorusunu eksik anladıkları ve okumak istedikleri bölümün ne olduğuna ilişkin olarak cevap verdikleri görülürken araştırmanın ikinci sorusu olan “Eğer cevabınız evet ise sizi bölümünüzden ayıran en önemli faktör nedir?” sorusunu ise tamamen anlamadıkları ve soruya neden istedikleri bölümde okuyamadıklarına ilişkin cevap verdikleri görülmüştür. Bu sebeple araştırmanın nitel ikinci sorusunun nitel birinci sorusunun nedeni olarak değerlendirilmesine karar verilmiştir. Bundan dolayı okudukları bölümden ayrılmak isteyen öğrencilerin istedikleri bölümde okuyamama nedenleri “Puan”, “Ailevi” ve “Diğer” olmak üzere 3 kategoriye toplanmış ve buna ilişkin sayısal veriler aşağıda verilmiştir.

Tablo 16. Bölümünden Memnun Olmayan Öğrencilere İlişkin Sayısal Veriler

N	İstedığı Bölümü Kazanamama Sebebi
42	Puan
7	Aile
31	Diğer

Öğrenciler tarafından verilen cevaplar incelendiğinde 80 öğrencinin okumakta olduğu bölümden memnun olmadığı görülmektedir. Bu öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde bölümünden memnun olmayan 80 öğrencinin 40'ının sağlık ile ilgili bir bölümde okumak isterken yeterli puanı alamadıkları için istedikleri bölümde okuyamadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Yine öğrencilerin vermiş oldukları diğer cevaplar incelendiğinde gelecek kaygısı taşımanın da buldukları bölümden memnun olmama nedenlerinden biri olduğu görülmektedir. Bu kaygıya ilişkin bazı örnekler şu şekildedir “Türkiye’deki iş imkanları”, “Ülkemizde sanata değer verilmiyor”, “Her türlü işsiz kalacağım”, “Ülkemizin içinde bulunduğu şartlar.”

Öğrencilerin istedikleri bölümde okuyamama nedenleri incelendiğinde, özellikle tıp ve hukuk fakültesinde okumak isteyen ve yeterli puanı almadıklarını belirten öğrencilerden bir kısmının bu puanı alamama nedeni olarak meslek lisesi mezunu olmalarını gördükleri değerlendirilmiştir.

Verilen cevaplar incelendiğinde 1 öğrencinin sınıf öğretmeni olmak isterken şu an hukuk fakültesinde okuduğunu ve sınıf öğretmenliğini tercih etmeme nedeninin sınavdan yüksek puan almış olması olduğunu belirttiği görülmüştür.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Lise ve üniversite öğrencilerinin üniversite ve bölüm tercihlerinde etkili olan faktörlerin belirlenmesi amacıyla yapılan bu araştırma Ankara ilinde bulunan üniversite ve liselerde okumakta olan 297 öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırma neticesinde elde edilen bulgular incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırmada lise ve üniversite öğrencilerinin üniversite ve bölüm tercihlerinde cinsiyetlerine bağlı olarak farklılaşma olup olmadığı araştırılmış ve herhangi bir farklılaşma olmadığı görülmüştür. Bu bulgu Aydemir (2017) tarafından yapılan araştırmadan farklıdır. Aydemir (2017) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin cinsiyetleri ve mesleki kararlarını alma süreçleri arasında anlamlı bir farklılık olduğunu ve bu farklılıkların kendini yeterince tanıma, meslek ve alan bilgisine dair bilgi eksikliği ve senkretik bazı inançlar olduğu belirtilmiştir. Araştırmanın ilgili sorularında alınan puanlar incelendiğinde kız öğrencilerin bu boyutlarda erkek öğrencilerden daha düşük puan aldıkları görülmüştür.

Araştırmada lise ve üniversite öğrencilerinin bölüm ve üniversite tercihlerinde anne ve baba eğitim durumlarının farklılaşmaya yol açıp açmadığı araştırılmıştır. Yapılan analizler neticesinde anne ve baba eğitim durumunun herhangi bir farklılaşmaya neden olmadığı görülmüştür. Ulaşılan sonuç Sarıkaya ve Khoorsid (2009) tarafından yapılan bir araştırmada ulaşılan sonuçlardan farklıdır. Sarıkaya ve Khoorsid (2009) yaptıkları araştırmada öğrencilerin meslek seçimlerinde lise mezunu olan annelerin %35,5 oranında kendi görüşleri ile, okur-yazar olmayanların %22,6 oranında başkalarının görüşleri ile, fakülte mezunu olanların ise %36 oranında ilgili mesleğin avantajları ile çocuklarını mesleğe yönlendirdikleri görülmüştür. Yaklaşık olarak bu oranlar öğrencilerin babalarının eğitim durumlarına bağlı olarak yapılan analizlerde de tespit edilmiştir.

Araştırmada öğrencilerin mezun oldukları ve okudukları lise türüne göre tercih ettikleri üniversite ve bölümlerin farklılaşp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Ulaşılan bulgular analiz edildiğinde, mezun olunan ve hala öğrenim görülen lise türüne göre üniversite ve bölüm tercihlerinde herhangi bir farklılaşmanın olmadığı görülmüştür. Bu sonuç Yelken (2008) tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarından farklı bir sonuca sahiptir. Yelken (2008) yılında yapmış olduğu araştırmada yoğunluklu olarak sayısal alanda eğitim vermekte olan liselerden mezun olan öğrencilerin mühendislik ve tıp gibi bölümlere yönelirken, yoğunluklu olarak sözel alanda eğitim veren liselerde okuyan öğrencilerin öğretmenlik ve askeri personel yetiştiren bölümlere yöneldiğini, eşit ağırlık türünden eğitim vermekte olan liselerde eğitim alanların ise yoğunlukla ilahiyat ve bazı öğretmenlik türlerine yöneldiklerini belirtmiştir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu, devlet ve vakıf üniversitesinde okuyan öğrencilerin bölüm ve üniversite tercihinde etkili olan faktörlerin gruplar arası farklılaşması olmuştur. Yapılan analizde devlet üniversitesinde okumakta olan öğrencilerin uygulanan ölçeğin ekonomik, çevresel ve ailevi alt boyutlarından almış oldukları ortalama puanın vakıf üniversitelerinde okumakta olan öğrencilere göre daha fazla olduğu görülmüştür. Bu durumla ilgili olarak yapılan literatür taramasında benzer araştırmanın bulunmadığı görülmüştür.

Meslek tercihi birçok faktörden etkilenen dinamik bir süreçtir. Bireyin meslek seçimindeki faktörler kişisel özellikleri kadar yaşadıkları toplumun kültürü, yetiştikleri ailelerin sosyal ve ekonomik özellikleri ve etkileşim içerisinde buldukları çevreden de etkilenmektedir. Yapılan araştırmalarda yaşadığımız çağın ihtiyaç ve gerekliliklerinin değişmesi ile birlikte öğrencilerin meslek hedeflerinin de değişmeye başladığı görülmektedir. Eskiden neredeyse tamamen ekonomik nedenlere dayalı olarak yapılan meslek tercihleri günümüzde artık popüler olması ve saygınlık kazandırmasına dayalı olarak yapılmaktadır.

Yaklaşık olarak 15 yıl önce yapılan araştırmalara bakıldığında üniversite ve bölüm tercihlerinde baba mesleğinin önemli bir etken olduğu görülmektedir. Ancak bu çalışmanın yapıldığı grubun bölüm ve üniversite tercihlerine bakıldığında anne ve babaların eğitim durumları ile okunulan bölümler arasında herhangi bir ilişki olmadığı görülmüştür.

Araştırmada öğrencilere okudukları bölümle ilgili fikirleri sorulmuş ve nedenleri araştırılmıştır. Araştırmaya üniversite eğitimi almakta olan 132 öğrenci katılmış ve bu öğrencilerin 80'i okudukları bölümden memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. İstedikleri bölümde okumama nedenlerine bakıldığında ise %50'sinin istedikleri bölümde okumalarına imkân verecek puanı sağlayamadıkları için okuyamadıklarını belirttikleri görülmüştür. Ancak bu öğrencilerin uygulanan ölçeğe vermiş oldukları yanıtlar ile buldukları bölümden memnuniyetleri incelendiğinde kişisel ve diğer alt boyutlar arasında fark oluşması beklenirken herhangi bir farklılaşmanın olmadığı tespit edilmiştir. Bu durumu açıklayacak kesin bir neden bulunmamaktadır.

Araştırmada ulaşılan çarpıcı sonuçlardan birisi olarak okunulan bölüme ilişkin memnuniyetsizlik irdelendiğinde, öğrencilerin istedikleri bölümü kazanmak için yeterli puanı almadıklarını belirttikleri görülmüştür. Bu durum öğrencilerin puanlarının karşıladığı bölümlerde okumak zorunda hissettiklerini göstermektedir.

Araştırmanın nitel verileri incelendiğinde ulaşılan bir diğer sonuç ise istedikleri bölümde okuyamayan öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun gelecek kaygısı içerisinde bulunmalarındır. Öğrencilerin vermiş oldukları "Her türlü işsiz kalacağım", "Ülkemizde sanata değer verilmiyor", "Ülkemizin içerisinde bulunduğu şartlar", "Maddi imkansızlıklar" gibi cevaplar oldukça önemlidir.

5.2. Öneriler

Bu çalışma Ankara ilindeki devlet ve vakıf üniversitelerinde okumakta olan 132 üniversite, lise ve dengi okullarda okumakta olan 165 lise öğrencisi ile yürütülmüştür. Araştırma neticesinde elde edilen bulgular istatistiki olarak anlamlı kabul edilebilecek fark üretmemektedir. Çalışmanın daha büyük bir örneklem ve eş zamanlı olarak farklı şehirlerde uygulanması, çıkması beklenen farkı ve bu farkın nedenlerini belirlemede daha etkili olabilir.

Çalışma bulguları incelendiğinde lise öğrencilerinin bütün ikili ve çoklu analizlerde, ölçeğin alt boyutlarında birbirine oldukça yakın puanlar aldıkları görülmüştür. Bu durumun temel nedenlerinden birinin, meslek kimliği oluşturulma dönemi olan lise döneminde mesleki rehberlik verilmemesi olduğu düşünülmektedir. Lise başlangıcından itibaren öğrencilere mesleki rehberlik verilmesi durumunda, mesleki kaygının en yüksek düzeye çıktığı lise 3. ve 4. Sınıflarda öğrenciler daha olumlu ve istedik kararlar alabileceklerdir.

Çalışmada üniversitede okuduğu bölümden memnun olmayanların oranı memnun olanlardan çok daha fazladır. Ancak bu öğrencilerin memnun olmadıkları bölümlerde okurken ölçeğin alt boyutlarından olan kişisel boyuttan almış oldukları puan ortalaması bölümünden memnun olanların almış oldukları puan ortalamasıyla oldukça

yakındır. Bu çalışmada kullanılan ölçek türü 5’li likerttir. Çalışmanın aynı soruların karar bildiren soru formatına çevrilerek uygulanması halinde daha sağlıklı sonuçlar alınabileceği düşünülmektedir.

Çalışmada vakıf üniversitesinde okuyan öğrencilerle devlet üniversitesinde okuyan öğrenciler arasında ölçeğin alt boyutları yönünden farklılaşma tespit edilmiştir. Benzer bir çalışmada bu farklılığın nedeninin tespit edilebilmesi için uygulanan ölçeğe ek olarak bazı nitel sorular eklenebilir.

KAYNAKÇA

1. Aşkın., M. (2003). “Mesleki Rehberlik”, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Bilimleri Dergisi, 78-95.
2. Atalay Mazlum, A. & Mazlum, M. M. (2017). “Sosyal Bilimlerde Araştırma Yönteminin Belirlenmesi”, Route Educational and Social Science Journal Volume 4(4): 1-21.
3. Aytekin, A. (2005). “Meslek Seçimini Etkileyen Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Faktörler: Isparta Örneği”, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta
4. Çark, Ö. (2020). “Dijital Dönüşümün İşgücü ve Meslekler Üzerindeki Etkileri”, International Journal of Entrepreneurship and Management Inquiries. 4(Özel Sayı 1): 19-34.
5. Çark, Ö. (2020). “İşletmelerin Dijital Dönüşüm Sürecinde Nesnelere İnterneti Teknolojisinin Etkisi”. Turkish Studies – Economy. 15(3): 1247-1266.
6. Çingöl, N.; Zengin, S., Çelebi, E., & Karakaş, M. (2020). “Hemşirelik Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi” SBÜ Hemşirelik Dergisi. 2(1): 17-26.
7. Çurğatay, V. (2010). “Üniversite Sınavına Girecek Öğrencilerin Meslek Seçimini Etkileyen Sosyo-Kültürel Faktörler: Malatya'daki Lise Son Sınıf Öğrencileri Uygulaması”, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya
8. Günay, D & Günay, A. (2017). “Türkiye’de Yükseköğretimin Tarihsel Gelişimi ve Mevcut Durumu”, Yükseköğretim Dergisi. 7(3): 156–178.
9. Erkal., M. (1993). Sosyoloji (Toplumbilimi). Der Yayınları. İstanbul
10. G., A., Baskan. (2001). “Türkiye’de Yükseköğretimin Gelişimi”, G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 21(1): 21-32.
11. G., Birsen. (1984). Ortaöğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, Ankara.
12. Gökçen, B. (1984). Ortaöğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları. Ankara
13. Hamamcı., Z. & Kürşat., M. (2005). “Anne Babaların Meslek Gelişimine Yardımcı Olmaya Yönelik Tutumları ve Bilgi Düzeylerinin Çocukların Mesleki Kararsızlıkları ile İlişkisi”, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt: 6(10)
14. İ., Süleyman (2011). “Yeni Kapitalizm ve Meslek Olgusunun Değişen Anlamları Üzerine”, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bil. Dergisi, 2011(21)
15. Kıyak, S. (2006). “Genel Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimi Yaparken Temel Aldığı Kriterler”, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
16. Kutlu., S. (2006). Meslek Seçimi ve Gelişim Kuramları, Ümraniye Rehberlik ve Araştırma Merkezi, İstanbul.
17. Kuzgun, Y. (2003). Meslek Rehberliği ve Danışmanlığa Giriş, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara
18. Polat, M.; Ayaz-Dursun, B., Dik, E., & Gür, O., (2021). “Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler”, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Dergisi. 39: 14-23.
19. Püsküllüoğlu., A. (2003). Türkçe Sözlük. Arkadaş Yayınları, Ankara
20. S. İlhan. (2008). “Yeni Kapitalizm ve Meslek Olgusunun Değişen Anlamları Üzerine”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı.21
21. Sharf, R. S. (2017). Kariyer Gelişim Kuramlarının Kariyer Danışmasına Uygulanması. (F. Bacanlı & K. Öztemel). Pegem Akademi, Ankara

- 22.Şahin., M. (1997). Türkiye’de Aile ve Okulun Meslek Seçimine Etkileri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Yapı- Sosyal Değişme Ana Bilim Dalı, İstanbul
- 23.Şenses, F. (2007). “Uluslararası Gelişmeler Işığında Türkiye Yükseköğretim Sistemi: Temel Eğilimler, Sorunlar, Çelişkiler ve Öneriler”, Economic Research Center Working Papers in Economics, 7(5): 1-32.
- 24.Turan,Ü., Kayıkcı,K. (2019). “Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Meslek Seçiminde Okul Rehberlik Hizmetlerinin Rolü”, E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 10(1): 15-33.
- 25.Türkçe Sözlük, (1988), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara
- 26.Ulaş, Ö.; Demirtaş-Zorbaz, S., Dinçel, E. F., Çifiliz-Kınay, G. & Coştur, R. (2017). “Özel Okulda Öğrenim Görmekte Olan Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Etmenler”, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17(1): 441-445.
- 27.Ural, A. & Kılıç, İ. (2005). Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi, Detay Yayıncılık, Ankara
- 28.Yanikkerem, E.; Altınparmak, S. & Karadeniz, G. (2004). “Gençlerin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler Ve Benlik Saygıları”, Nursing Forum Dergisi. 7(2): 61-62.
- 29.Yelken, K. (2008). “Orta Öğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihlerini ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler”, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya
- 30.Yılmaz, M. S. (2001). “Darülfünun Reformu- Darülfünun’dan İstanbul Üniversitesine Geçiş Süreci (1863-1933)”, Kastamonu Eğitim Dergisi. IX(1): 245-260.
- 31.Yılmaz-Nalbantoğlu., F. (2017). “Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimlerini Etkileyen Faktörlerin İkili Karşılaştırmalar Yöntemiyle İncelenmesi”, Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi, 8(2): 224-236.

EKLER

EK 1. Lise Öğrencilerine Uygulanan Anket

Sevgili Öğrencilerimiz,

Ahmet Yesevi Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi alanında yapmakta olduğum Tezsiz Yüksek Lisans Bitirme Projesi kapsamında yapılacak olan **Üniversiteye Hazırlanan Öğrencilerin Üniversite Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi** konulu araştırmamda kullanılmak üzere değerli yanıtlarınıza ihtiyaç duymaktayım. Bu ankete katılımınız tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. Ankette kişisel bilgileriniz sorulmayacak, vereceğiniz cevaplar sadece bu araştırma için kullanılacak ve üçüncü taraflarla paylaşılmayacaktır. Anket 2 bölümden oluşmaktadır. Tüm soruları içtenlikle ve eksiksiz yanıtlamanız beklenmektedir.

Katılımınız için teşekkür ederim.

1-Demografik Bilgiler:

Yaşınız:

Öğrenim Görmekte Olduğunuz Lise Türü:

Okumayı Düşündüğünüz Üniversite Türü:

Anninizin Eğitim Durumu:

Sınıfınız:

Cinsiyetiniz:

Babanızın Eğitim Durumu:

2-Araştırma Soruları: Lütfen aşağıdaki ankette verilen maddeleri üniversite ve bölüm tercihlerinde etkili olan nedenlerin her birinin sizin tercihinizde ne kadar etkili olacağını düşünerek işaretleyiniz.

	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Okumayı düşündüğüm bölümü seçmemde mesleğe olan ilgim etkili olacak.					
Sınav puanımın yeterli olduğu bölümü seçeceğim.					
Okumayı düşündüğüm bölümü saygınlık kazanmak için istiyorum.					
Okumayı düşündüğüm bölümü meslekle ilgili yeteneğe sahip olduğum için istiyorum.					
Okumayı düşündüğüm bölümü lise türüm sebebiyle istiyorum.					
Okumayı düşündüğüm bölümü bu meslekte çalışanlardan etkilendiğim için istiyorum.					
Okumayı düşündüğüm bölümü arkadaşlarım tavsiye ettiği için istiyorum.					
Okumayı düşündüğüm bölümün popülerliği beni etkiliyor.					
Okumayı düşündüğüm bölüm kişisel hedeflerime uygun.					
Okumayı düşündüğüm bölümün ekonomik getirisi beni cezbediyor.					
Okumayı düşündüğüm bölümü cinsiyetime uygun olduğu için istiyorum.					
Okumayı düşündüğüm bölümü ailemin yönlendirmesi ile seçeceğim.					
Okumayı düşündüğüm bölümü lise alanım sebebiyle istiyorum.					
Okumayı düşündüğüm bölümü iş bulma olasılığı yüksek olduğu için istiyorum.					
Okumayı düşündüğüm bölümü sosyal medyadan etkilendiğim için seçeceğim.					
Okumayı düşündüğüm bölümü rehberlik yönlendirmesi ile seçeceğim.					
Okumayı düşündüğüm bölümü yurt dışında iş olanakları olduğu için istiyorum.					
Okumayı düşündüğüm üniversiteyi bulunduğu şehir sebebiyle istiyorum.					
Okumayı düşündüğüm bölümü kişisel gelişimime katkı sağlayacağı için istiyorum.					
Okumayı düşündüğüm bölümü akrabalarımın yönlendirmesi sebebiyle seçeceğim.					
Okumayı düşündüğüm üniversiteyi çevremden uzaklaşmamı sağlayacağı için istiyorum.					
Okumayı düşündüğüm bölümü yabancı dilde eğitim verdiği için istiyorum.					
Okumayı düşündüğüm üniversiteyi eğitim kalitesi iyi olduğu için istiyorum.					
Okumayı düşündüğüm üniversiteyi burs olanakları fazla olduğu için istiyorum.					

EK 2. Üniversite Öğrencilerine Uygulanan Anket

Sevgili Öğrencilerimiz,

Ahmet Yesevi Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi alanında yapmakta olduğum Tezsiz Yüksek Lisans Bitirme Projesi kapsamında yapılacak olan **Üniversiteye Hazırlanan ve Üniversitede Okuyan Öğrencilerin Üniversite Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi** konulu araştırmamda kullanılmak üzere değerli yanıtlarınıza ihtiyaç duymaktayım. Bu ankete katılımınız tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. Ankette kişisel bilgileriniz sorulmayacak, vereceğiniz cevaplar sadece bu araştırma için kullanılacak ve üçüncü taraflarla paylaşılmayacaktır. Anket 2 bölümden oluşmaktadır. Tüm soruları içtenlikle ve eksiksiz yanıtlamanız beklenmektedir.

Katılımınız için teşekkür ederim.

1-Demografik Bilgiler:

Yaşınız:

Sınıfınız:

Mezun Olduğunuz Lise Türü:

Okuduğunuz Bölüm

Cinsiyetiniz:

Annenizin Eğitim Durumu:

Babanızın Eğitim Durumu:

2-Araştırma Soruları: Lütfen aşağıdaki ankette verilen maddeleri üniversite ve bölüm tercihlerinde etkili olan nedenlerin her birinin sizin tercihinizde ne kadar etkili olduğunu düşünerek işaretleyiniz.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Okumakta olduğum bölümü seçmemde mesleğe olan ilgim etkili oldu.					
Okumakta olduğum bölümü sınav puanım yeterli olduğu için seçtim.					
Okumakta olduğum bölümü saygınlık kazanmak için seçtim.					
Okumakta olduğum bölümü meslekle ilgili yeteneğe sahip olduğum için seçtim.					
Okumakta olduğum bölümü lise türüm sebebiyle seçtim.					
Okumakta olduğum bölümü bu meslekte çalışanlardan etkilendiğim için seçtim.					
Okumakta olduğum bölümü arkadaşlarımın tavsiyesi ile seçtim.					
Okumakta olduğum bölümün popülerliği beni etkiledi.					
Okumakta olduğum bölümü gelecekteki hedeflerime uygun olduğu için seçtim.					
Okumakta olduğum bölümü kişisel hedeflerime uygun olması sebebiyle seçtim.					
Okumakta olduğum bölümün ekonomik getirisi beni cezbedi.					
Okumakta olduğum bölümü cinsiyetime uygun olduğu için seçtim.					
Okumakta olduğum bölümü ailemin yönlendirmesiyle seçtim.					
Okumakta olduğum bölümü lise alanım sebebiyle seçtim.					
Okumakta olduğum bölümü iş bulma imkanı yüksek olması sebebiyle seçtim.					
Okumakta olduğum bölümü sosyal medyadan etkilenererek seçtim.					
Okumakta olduğum bölümü rehberlik yönlendirmesi ile seçtim.					
Okumakta olduğum bölümü yurt dışında iş olanakları olduğu için seçtim.					
Okumakta olduğum üniversiteyi bulunduğu şehir sebebiyle seçtim.					
Okumakta olduğum bölümü kişisel gelişimime katkı sağlayacağı için seçtim.					
Okumakta olduğum bölümü akrabalarımın yönlendirmesiyle seçtim.					
Okumakta olduğum üniversiteyi çevremden uzaklaşmamı sağlayacağı için seçtim.					
Okumakta olduğum bölümü yabancı dilde eğitim verdiği için seçtim.					
Okumakta olduğum üniversiteyi eğitim kalitesi iyi olduğu için seçtim.					
Okumakta olduğum üniversiteyi burs olanakları iyi olduğu için seçtim.					

Okuduğunuz bölüm yerine hangi bölümü okumayı isterdiniz?

Sizi istediğiniz bölümü okumaktan ayıran en önemli faktör nedir? Belirtiniz.